

Mariusz Machynia

WOJSKOWOŚĆ ORDYNACJI OSTROGSKIEJ ZA SANGUSZKÓW (1720-1766). WYBRANE ELEMENTY

Cz. II. Autorament cudzoziemski. Piechota

Niniejszy artykuł stanowi drugą część pracy, której zamierzeniem jest próba zarysowania stanu faktycznego i funkcjonowania wojska ordynackiego w początkowych i końcowych latach zarządzania ordynacją przez Pawła i Janusza Sanguszków – ostatnich ordynatów. Część pierwsza¹ poświęcona była autoramentowi narodowemu. Część druga dotyczy piechoty autoramentu cudzoziemskiego. Ewentualna część trzecia poświęcona zostanie m.in. twierdzy dubieńskiej, artylerii i zajęciu Dubna przez wojsko koronne w latach 50-tych.

Za ordynata starosty sandomierskiego Aleksandra Dominika Lubomirskiego, w 1715 r. regiment Ordynacji Ostrogskiej liczył teoretycznie 315 porcji². Nie wiemy dokładnie jaką siłą militarną dysponował jego następca, marszałek nadworny litewski Paweł Sanguszko w chwili przejścia ordynacji w 1720. W sporządzonym wiele lat później zestawieniu wydatków związanych z ordynacją znalazł się zapis: “Zaraz po śmierci SP JP starosty sandomierskiego na utrzymanie tej ordynacji i zaciągnięcie kilkunastu chorągwi i kilku tysięcy piechoty przez rok cały trzymając wydałem *ad minimum* złotych 300 000”³. Trudno jednak znaleźć potwierdzenie tych słów⁴. W 1721 r. w wojsku sanguszkowskim, oprócz chorągwi autoramentu narodowego znajdziemy dragonię, rajtarię i chorągiew pieszą, zwaną czasem na wyrost regimentem⁵. Przy czym nie zawsze da się odróżnić, czy dany

¹ Machynia M. Wojskowość Ordynacji Ostrogskiej za Sanguszków (1720-1766). Wybrane elementy. Cz. I. Autorament narodowy // Острозька давнина. – Остріп, 2019. – Вип. 6. – С. 53-96.

² Archiwum Narodowe w Krakowie, Archiwum Sanguszków (dalej A.Sang.). 201/14, s. 5.

³ A.Sang. 480/5, s. 5. Pośród wielu wydatków na utrzymanie ordynacji, przychylności komisarzy itp. znalazły się m.in. pozycje militarne: reparacja zamku dubieńskiego z wieżą nową 24 000 zł., zakup [w 1720 r.] z transportem (furman) 180 flint z bagnetami dla piechoty miejskiej i zamkowej (sztuka 4 zł) 5960 zł. A.Sang. 512, s. 355. Gdzie indziej znalazł się zapis – “Po śmierci SPJP starosty [starosty sandomierskiego A.D. Lubomirskiego] w Dubnie trzymając chorągwie tatarskie i rajtarię, tudzież piechoty kilkaset nowozaciągniętej podczas komisji wyszłej od Króla, broniąc tedy od zajazdów tę ordynację przez trzy ćwierci roku, na kilka tysięcy ludzi trzymać się musiało na których utrzymanie szło 120 000 zł.”.

⁴ Można jedynie, bardzo ostrożnie założyć, że w ciągu roku przez wszystkie sanguszkowskie milicje związane z wszystkimi dobrami (koronnymi i litewskimi) mogło przewinąć się kilka tysięcy osób.

⁵ A.Sang. 439, s. 119. Specyfikacja żołdu 7-13.III.1721 r.

oddziałek formalnie związany był z ordynacją, czy stanowił szerzej pojętą część milicji sanguszkowskiej.

Dragonia

Oddziałek dragonów liczył około 30 konnych i pieszych żołnierzy. Dowodził nimi oficer w stopniu porucznika, który tygodniowo pobierał 20 zł żołdu oraz 15 zł tzw. końskiego – czyli pieniędzy przeznaczonych na utrzymanie konia. Wachmistrz dostawał odpowiednio 6 zł żołdu i 5 zł końskiego; podchorąży i kwatermistrz po 4 zł i 5 zł; dobosz 2 zł i 2 zł; 3 kaprali, z których pierwszy dostawał 4 zł i 22 ½ gr końskiego, drugi – 3 zł i 22 ½ gr, trzeci od piechoty (bez końskiego) – 3 zł; 11 szeregowych konnych i 11 lub 12 szeregowych pieszych, każdy otrzymywał 2 zł tygodniowo. Taki stan utrzymywał się od marca do początku maja 1721 r.⁶

Między 8.III a 21.V.1721 r. niewielki, bliżej nie określony oddział kawalerii komenderowany był do ochrony dóbr “in Lonka” [Łąka]. Dowodził nim kapral Wojczyński⁷, a do dyspozycji miał 13 (w maju 11) szeregowych i 12 koni. Prawdopodobnie byli to dragoni⁸.

Grenadierzy konni

W 1722 r. znajdziemy w Dubnie kompanię grenadierów konnych dowodzonych przez porucznika M.A. Harrera, który wstąpił przed laty do służby u A.D. Lubomirskiego. Kompania była jakby przedłużeniem istnienia dragonów. W jej skład wchodził, poza porucznikiem z żołdem 35 zł tygodniowo, 2 wachmistrze – każdy po 11 zł i 7 ½ gr żołdu, kwatermistrz (8 zł, 15 gr), felczer (8 zł, 15 gr), 5 kaprali (każdy po 5 zł, 9 gr), 2 dobosze (każdy po 3 zł) i 43 szeregowych (po 3 zł) tygodniowo⁹. Wiosną 1723 r. kompania przeszła do Kolbuszowej¹⁰. 11 szeregowych z 2 kapralami i doboszem wykomenderowano do Lewartowa [Lubartowa]. Jesienią 1724 r. kompanię znajdziemy w Lewartowie¹¹. Żołd płacony był z arend, prowentów, czopowego i szelężnego w miejscach

---

⁶ A.Sang. 439, s. 113, 127, 140, 143, 149, 185, 189, 197, 206. Specyfikacje tygodniowe żołdów dragońskich za 8.III-9.V.1721 r., za wyjątkiem ostatniej podpisywał kwatermistrz Franz Gepfert. Według specyfikacji za 3-9.V podpisanej przez K.J. Krokowskiego porucznik dostawał 20 zł tygodniowo, wachmistrz 6 zł, podchorąży i kwatermistrz po 4 zł, 2 kaprali razem 7 zł, dobosz (tambur) – 2 zł i 17 szeregowych także po 2 zł. Nie wspomniano już nic o porcjach końskich.

⁷ W przypadku kilku osób nie udało ustalić się imion, lub znane są tylko inicjały.

⁸ Ibidem, s. 117, 135, 145, 151, 181, 187, 193. Specyfikacje tygodniowego żołdu podpisał kwatermistrz Franciszek Korycki, zaś od tygodnia 12-19.IV porucznik M.A. Harrer. Wskazuje to, że chodziło o dragonów. Kapral dostawał tygodniowo 8 zł i 7 gr; szeregowy – 3 zł; na konia przypadało 2 zł i 15 gr.

⁹ A.Sang. 582/8, s. 3.

¹⁰ Ibidem, s. 27, 31.

¹¹ A.Sang. 460/7, s. 67. Według rolli chorągwi grenadierskiej podpisanej w Lewartowie 29.XI.1724 r. przez porucznika Harrera. W jej skład wchodził: porucznik, chorąży, 2 wachmistrze, kwatermistrz, 4 kaprale z końmi, 2 kaprale bez koni, 2 dobosze z końmi; 35 szeregowych z końmi i 14 szeregowych bez koni.

postoju¹². Warto wspomnieć, że grenadierzy wykorzystywani byli do nietypowych posług, np. do konwojowania wołów w drodze do Wrocławia¹³. Jesienią 1724 r. zredukowano kompanię o 20 osób (2 kaprali i 18 szeregowych)¹⁴. W marcu 1726 r. kompania liczyła 36 osób, oprócz oficerów¹⁵. W styczniu 1729 r. było jeszcze 18 grenadierów konnych¹⁶.

Rajtaria

Wiosną 1721 r. Sanguszko dysponował niewielkim oddziałem rajtarii złożonym z kaprala Pawła Ziemblickiego, który pobierał zwykle 4 zł strawnego i 2 zł i 15 gr na konia tygodniowo i 12 szeregowych rajtarów (czasem 11), każdy brał po 3 zł oraz 2 zł i 15 gr na konia. Zdarzało się, że razem z nimi pobierał żołd podchorąży od dragonów (9 zł) oraz chorąży Ilmer – 8 zł, 15 gr¹⁷. W latach następnych rajtaria stacjonowała głównie w Kolbuszowej i była częścią prywatnej milicji sanguszkowskiej i nie miała formalnego związku z Ordynacją Ostrozką¹⁸.

Piechota

Liczba piechoty ordynackiej stacjonującej w Dubnie nie była stała, znacznie się wahała i uzależniona była m.in. od bieżących potrzeb i pory roku. Początkowo składała się prawdopodobnie z ok. 100 osób, które z czasem podzielono na dwie lub nawet trzy chorągwie (kompanie). Dowodził nią prawdopodobnie Ludwik Zwolski (może był kapitanem), a przynajmniej podpisywał cotygodniowe specyfikacje żołdu. Wówczas w kompanii było dwóch oficerów – kapitan i chorąży¹⁹. Pozostali żołnierze to: feldfebel i sierżant (czasem 2); furier; podchorąży i kapten des armes (captendesarmes, kapit d'arms pojawił się pod koniec kwietnia 1721)²⁰, kaprale (najpierw 2-3, potem 4); 2 doboszy i szeregowi). Między 15.II

¹² A.Sang. 582/8, s. 3-49.

¹³ A.Sang. 458/1, s. 18. W takiej eskapadzie brał udział latem 1722 r. wachmistrz grenadierów z ludźmi.

¹⁴ A.Sang. 201/11, s. 25. W zestawieniu rzeczy podpisanym przez porucznika Harrera 23.XII.1724 r. w Dubnie, pozostałych po "abdankowanych" [zwolnionych] grenadierach (2 kaprali i 18 szeregowych) i po jednym, który zmarł, wymieniono: czapkę, pendenty srebrne, granatasze, ładownice, flinty z bagnetem, pary pistoletów, szpady, płaszcze, rejrzoki z kamizelkami.

¹⁵ A.Sang. 458/1, s. 195. Według specyfikacji do lenungu za 9.III-16.III.1726 r. podpisanej przez pułkownika Schultza kompania składała się z: 2 wachmistrzów (razem 20 zł żołdu), 4 kaprali (razem 23 zł), 2 doboszów (6 zł) i 26 szeregowych (razem 77 zł).

¹⁶ A.Sang. 459/12, s. 161. Według specyfikacji do lenungu za 22-29.I.1729 r. podpisanej przez Krystiana Adamowskiego byli to: kwatermistrz (8 zł, 15 gr żołdu), 2 kaprale (po 5 zł 22 gr) 2 dobosze (po 3 zł), 13 szeregowych (po 3 zł) i 8 szeregowych (po 2 zł).

¹⁷ Ibidem, s. 120, 123, 129, 200, 322 i in.

¹⁸ A. Sang. 21/7, s. 1. Np. 30.IV.1736 r. w Kolbuszowej stacjonowało 47 rajtarów dowodzonych przez kapitana A. Orzechowskiego. Później oddział rajtarów był także w składzie milicji Barbary z Duninów Sanguszkowej.

¹⁹ Ibidem, s. 137. Specyfikacja żołdu za 22-29.III.1721 r.

²⁰ Ibidem, s. 179.

a 10.V liczba szeregowych wzrosła od 20 do 80²¹, aby na przełomie czerwca i lipca osiągnąć liczbę 100²². Jesienią tego roku chorągwią dowodził kapitan Karol Gustaw Hennings²³. Na przełomie lat 1721-1722 (26.XII – 2.I) chorągiew prawdopodobnie dowodzona przez Krzysztofa Ferdynanda Löwenburga składała się z: kapitana, drugiego (second) chorążego (5 zł żołdu tygodniowo), sierżanta, podchorążego, 3 kaprali, 2 doboszy i 48 szeregowych²⁴.

Między 7.III a 25.VII.1722 r. liczebność piechurów spadła z blisko 100 osób (kapitan, chorążycy, feldfebel, 2 sierżanci, podchorążycy, furier, kapten des armes, 4 kaprale i 84 szeregowych) do ok. 70²⁵. Dowódcą był kapitan K.G. Hennings, chorążym zaś Bernard Wyleżyński, a feldfeblem Michał Kaznowski²⁶. Między 25.VII a grudniem 1722 r. liczba szeregowych wahała się między 55 a 39, aby z końcem roku wynieść ok. 47-48; zwykle było ich jednak więcej niż 50. Czasem brakowało któregoś oficera lub wszystkich. Na krótko pojawiło się 2 grenadierów konnych i drugi chorążycy²⁷. Pamiętać jednak należy że na jesieni odkomenderowano do Lublina 21 osobową komendę, która powróciła do Dubna 28.XII tr.²⁸. W lutym 1723 r. chorągiew dowodzona przez kapitana Löwenburga liczyła 74 osoby (kapitan, porucznik, second porucznik (drugi porucznik), feldfebel, sierżant, podchorążycy, 6 kaprali, 2 dobosze i 60 szeregowych)²⁹. W 1724 r. zwano ją chorągwią pieszą garnizonu dubieńskiego i liczyła przeszło 70 osób (kapitan, porucznik, chorążycy, 2 feldfeble, 3 sierżanci, kapten des armes, furier, 7 kaprali, 2 dobosze i 51-54 szeregowych)³⁰. Na początku roku 1725³¹ skład chorągwi wyglądał podobnie; zmniejszyła się jedynie liczba szeregowych do 38 z końcem kwietnia, aby niedługo potem wzrosnąć do liczby od ok. 40 do ok. 50. Do tego dochodziło kilkudziesięciu wybrańców spośród miejscowych poddanych i liczba szeregowych przekraczała 100 osób. Wtedy chorągiew zwano już chorągwią pieszą grenadierską garnizonu dubieńskiego³², a jej pełny skład z maja 1725 obrazuje tabela nr 1. Wkrótce potem piechotę dubieńską podzielono na

---

²¹ A.Sang. 21/7, s. 109, 119, 121, 137, 147, 157, 179, 191, 199, 207. Specyfikacje żołdu w tym czasie podpisał Ludwik Zwolski.

²² A.Sang. 460/7, s. 1. Specyfikacja lenungów za 28.VI-5.VII.1721 r.

²³ A.Sang. 439, s. 5-17. Specyfikacja lenungów za 17.X-6.XII.1721 r..

²⁴ Ibidem, s. 213. K.F. Löwenburg podpisał tygodniową specyfikację żołdu.

²⁵ Ibidem, s. 49-57, 77-95, 97-103. Specyfikacje żołdu w tym czasie podpisywał kpt. Hennings.

²⁶ Ibidem, s. 105. "Munsztr rolla" chorągwi pieszej garnizonu dubieńskiego z 4.IV.1722 r.

²⁷ Ibidem, s. 19-47, 59-63, 65-75. Specyfikacje żołdu między 25.VII a 5.IX podpisał J.K. Schultz, późniejszy komendant twierdzy dubieńskiej; następnie zaś K.F. Löwenburg.

²⁸ A.Sang. 458/3, s. 20. Dla 21 ludzi (feldfebel, 2. kaprali, 18 szeregowych) wysłanych do Lublina przeznaczono 500 zł za okres 3.X-26.XII.1722 r.

²⁹ A.Sang. 582/8, s. 39. Specyfikacja chorągwi pieszej do lenungu za 13-20.II.1723 r.

³⁰ A.Sang. 439, s. 215, 217-21, 223, 225, 227-231, 233, 236, 238, 240-244, 246-250, 252-264, 266-283, 317. W okresie między 22.IV a 30.XII.1724 r. tygodniowe specyfikacje żołdu podpisywali wymiennie porucznik Dortmann i chorążycy Nittel.

³¹ Ibidem, s. 285, 287-193, 295, 297-311, 319. Jak poprzednio w okresie 13.I-28.IV.1725 r. specyfikacje żołdu podpisywali wymiennie Dortmann i Nittel.

³² Ibidem, s. 557, 559. Specyfikacje podpisał Nittel.

dwie chorągwie. Szkolono je w mustrze grenadierskiej i muszkieterskiej³³.

Tabela 1. Skład chorągwi pieszej grenadierskiej garnizonu dubieńskiego 3.V.1725 r.³⁴

	Oberficerowie				
1	Porucznik	Dortman			
1	Chorąży	Wyleżyński			
2	Chorąży	Nittel			
	Unteroferowie				
1	Feldfelbel	Kaznowski			
2	Feldfelbel	Brykner			
1	Sierżant	Witynkow			
2	Sierżant	Belze			
1	Furier	Smażyński			
1	Kapten des armes	Katnis			
1	Felczer	Leyman			
	Kaprale				
1	Krauz				
2	Solecki				
3	Szymański				
4	Kureczycki				
5	Benowski				
6	Korzycki				
7	Rościszewski				
	Dobosze i fajfrzy				
1	Andrzej	Kawecki			
2	Wojciech	Słoń			
3	Stefan	Stachowski			
4	Dymitr	Sajczuk			
	Szeregowi				
	Zawerbowani		Wybrańcy	Pochodzenie wybrańców	
1	Bartłomiej	Wolski	1	Hrycko Białous	Dubieńszczyzna
2	Józef	Jastrzemski	2	Jochim Połesiuk	
3	Jan	Kawczyński	3	Harasym Jołuch	

³³ A.Sang. 440, s. 42.

³⁴ Tabela sporządzona na podstawie "Munsztr Rolla chorągwi Pieszej Granatierskiej Infanteryi Gardyzonu Dubienskiego..." A. Sang. 440, s. 29-31 oraz spisów wybrańców z 19.IV.1725 r. i niedatowanego. A. Sang. 167/7, s. 1, 2, 5, 6.

4	Krzysztof Surmalski	4	Matyasz Groydak	
5	Drogicki Sokołowski [!]	5	Wasył Dziakowski	
6	Jerzy Rusiecki	6	Omelan Bondarczuk	
7	Grzegorz Kulczycki	7	Kupryan Parobenko	
8	Jan Wongorski	8	Andrzej Samaylik	
9	Paweł Lisowski	9	Semen Kornieyczuk	
10	Franciszek Lipowski	10	Leonty Kuzminczuk	
11	Marcin Adamowski	11	Chwedor Łukianow	
12	Jan Piasecki	12	Hawryło Szerba	
13	Szymon Szykiewicz	13	Michał Nowak	
14	Jan Markowski	14	Iwan Pietruszka	
15	Wojciech Machlowski	15	Wasył Wiśniowski	Ostróg
16	Andrys Kurlad	16	Józef Cybulski	
17	Jan Sobolowski	17	Ostap Dubieński	
18	Jan Soroczyński	18	Andrzej Mokinski chory	
19	Kazimierz Cebulski	19	Krzysztof Burnatowski	
20	Wojciech Rybicki	20	Marcin Thorzewski	
21	Matyasz Sokołowski	21	Andrzej Janiewicz	
22	Antoni Jezierski	22	Szymon Kosiński	
23	Józef Kanak	23	Daniło Charkow	Wybrańcy ze Stepańszczyzny ³⁵ . Stepań
24	Jakub Szymański	24	Anton Zelizny (Żelazny)	
25	Paweł Prątkowski (Piątkowski?)	25	Stepan Hrycutyn	
26	Antoni Zubrzycki	26	Abram Mnohojeść (Mnohoid)	Bereźnica
27	Jan Woszczyński	27	Wasil Piskon	
28	Jerzy Pronow	28	Matwiej Pawłowicz	
29	Marcin Gawroński	29	Daniło Lepik	Derażne
30	Mikołaj Kotecki (Kołecki)	30	Andrzej Sienica	
31	Jan Nowicki	31	Klim Maksimowicz	Wierbie Wielkie i Korost

³⁵ Wg chronologicznie zbliżonego, ale niedatowanego spisu wybrańców ze Stepańszczyzny (A.Sang. 163/7, s. 5-6) ze Stepania miało być 10 osób (6 wymienionych z nazwiska, oprócz wymienionych w tabeli – Paweł Wasiutyn, Ostap Morczko i Lewko Rodynicz); 4 z Bereźnicy – dodatkowo Iwan Ruska; 2 z Derażna; 6 z Wierbia i Korostu – dodatkowo Stefan Jachowicz, Prokop Radkuf i Iwan Hryckow; 12 z Czepcewicz z Kidrami – oprócz wymienionych w tabeli – Maksim Kondratow i Demian Wasylow, który był także 19.IV; 9 z Horodca i Swarzyń – Ichnat Kukułka, Hrycko Chwaliszyn, Daniło Krolow, Ustym Chilonow, Nicyper Dula, Jusko (Jasko) Safonik, Radko Safonik, Paweł Miciuta i Owerko Zanor; 11 z Kryczyłska – dodatkowo Martyn Zeniecko (Żeniecko) i Semen Hryckow; 4 z Micka – dodatkowo Semen Jusko, i Mykyta Olesko; 3 ze Stawka i Zlaznego – dodatkowo Dawid Hryb, a Tymusz zapisany jako Tumoszow. Dawało to łącznie 60 ludzi; przy czym 4 pozycje ze Stepania były puste, 2 z Czepcewicz i 1 ze Stawka i Zlaznego.

32	Bartłomiej Szydłowski	32	Roman Iwanowicz	
33	Franciszek Dardziejewicz	33	Misko Waskow	
34	Józef Kupczyński	34	Demian Sieczka (Sieczko)	Cepcewicz Wielkie i Małe z Kidrami
35	Józef Podlewski	34	Stepan Kiryłow	
36	Bazyli Dąmbrowski	36	Petro Bolbak (Bołbak)	
37	Jan Ledzianowski	37	Anton Kopyl (Kopow)	
38	Aleksander Grzegorzewicz	38	Kiryło Zyczka (Żuczka)	
39	Jan Uchański	39	Iwan Bryczko	
40	Jan Antonowicz	40	Stepan Mikołajow	
41	Grzegorz Sayczuk	41	Oleksy Demianow ³⁶	
42	Stefan Semerenkowicz	42	Hrycko Chwaliszyn	Horodec i Swarzynie
		43	Daniło Pochyły	
		44	Chwedor Krywkow	
		45	Maksym Pieczołowicz	
		46	Owerko Zanos	
		47	Sawon Krywkow	
		48	Jakow Sawonik (Safonik)	
		49	Jusko Szemiel (Szepel)	Kryczyłsk
		50	Iwan (Jan) Terebinski	
		51	Paweł Jelczuk	
		52	Demian Karpiec	
		53	Kondrat Pytel	
		54	Choma Pytel	
		55	Semen Kalennik (Kalendiak)	
		56	Jochym Bojniak	
		57	Andrzej Borodawka	
		58	Martyn Zieniuszko	
		59	Paweł Romanow	Mecko Wielkie i Małe
		60	Omelko Jackow (Jankow)	
		61	Iwan Tymusz	Stawek

Na wiosnę 1726 r. grenadierzy piechoty ordynackiej asystowali trybunałowi lubelskiemu. Do Lublina komenderowano obie chorągwie (kapitanów Antoniego Dortmanna i Waleriana Tworowicza). Na początku czerwca liczyły po 64 szeregowych, co łącznie z 5 oficerami, 22 podoficerami, fajframami i dobozami

³⁶ W spisie z 19.IV wymieniony był jeszcze Demian Wasylkow z Czepcewicz z Kidrami. A.Sang. 163/7, s. 1.

dało sumę 155 żołnierzy. Towarzyszyła im muzyka (6 osób) i 3 rzemieślników (artylerzystów), w tym fajferwerker³⁷.

W roku 1727 piechotę zredukowano do liczby ok. 24-25 szeregowych w każdej chorągwi. Wyjątkowo w czerwcu było odpowiednio 27 i 28 szeregowych³⁸. W międzyczasie próbowano utworzyć bez powodzenia trzecią ok. 60-osobową chorągiew³⁹. Między 22.V a 12.VI.1728 r. istniały kompanie kapitana Dortmanna i druga – bez nazwy (po kapitanie Tworowiczu)⁴⁰, która od 12 czerwca trafiła w ręce pułkownika Jana Chrystiana Schultza. Ich składy nie zmieniły się⁴¹. Podobnie było w 1729 r. Liczby szeregowych wahały się w zależności od okresu od 22 do 50 osób w chorągwi. Niewiele zmieniło się w latach 1730 i 1731. Wówczas służyło od dwudziestu kilku do czterdziestu kilku szeregowych piechurów⁴². Dwukompanijny skład pieszego garnizonu dubieńskiego, ukształtowany zasadniczo w drugiej połowie lat 20-tych za komendantury pułkownika Szulca, utrzymał się do połowy lat 50-tych, do zajęcia miasta i twierdzy przez wojsko koronne. Wówczas jedną z kompanii zwano już lejbkompanią, a drugą kompanią zamkową lub częścią frejkompanią⁴³.

Niewielka piesza komenda wydzielona z garnizonu dubieńskiego na stałe stacjonowała w Ostrogu. Początkowo dowodzona była przez chorążego, a potem porucznika Bernarda Wyleżyńskiego, który miał do dyspozycji najpierw sierżanta z kapralem i 6 szeregowych,⁴⁴ potem kaprała i 8 szeregowych⁴⁵. Wyleżyński został zastrzelony na wiosnę 1729 r. w Ostrogu przez kaprała milicji Jabłonowskich i zastąpił go w maju 1729 r. porucznik W.F. Nittel⁴⁶, a oddziałek zwiększono do łącznie 14 osób (porucznik, kapral i 12 szeregowych)⁴⁷.

Poniższa tabela prezentuje teoretyczne stany osobowe piechoty garnizonu dubieńskiego z lat 1722-1733 na podstawie planowanych corocznie specyfikacji żołdu z lat 1723-1733, każdorazowo podpisywanych przez ordynata.⁴⁸

---

³⁷ A.Sang. 459/12, s. 149, 155, 159.

³⁸ A.Sang. 439, s. 358, 402-503. Tygodniowe specyfikacje żołdów podpisywali kapitan Dortmann za pierwszą kompanię i wymiennie kapitan Tworowicz z porucznikiem Opitzem i chorążym Nittellem za drugą.

³⁹ A.Sang. 440, s. 153.

⁴⁰ A.Sang. 439, s. 535, 537, 539. Specyfikacje lenungów podpisywali Dortmann i Nittel.

⁴¹ Ibidem, s. 525, 527, 529, 531, 533. Specyfikacje żołdów podpisywali Dortmann i Nittel lub chorążowie Sadłowski i Nittel.

⁴² A.Sang. 566/1, s. 15-19, 31-127; 566/2, s. 1-103.

⁴³ Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (dalej AGAD). – Archiwum Roskie 19, nlb. (Forteca dubieńska, raporty od garnizonu...). Raport garnizonu dubieńskiego z 7.II.1754 r.

⁴⁴ A.Sang. 440, s. 18.

⁴⁵ A.Sang. 439, s. 360, 361, 406, 410, 414, 418-22, 426, 429, 433, 437, 441, 445, 447, 451, 455, 463, 473, 477, 481, 487, 493, 497, 499, 510, 521 i in.

⁴⁶ A.Sang. 15/15, s. 1, 41 i in; 566/2. Porucznik B. Wyleżyński próbował interweniować m.in. w sprawie aresztowania Żydów z sanguszkowskiej części Ostroga przez ludzi Jabłonowskich. Połowa Ostroga była dziedzictwem wojewody ruskiego Jana i jego syna starosty białocerkiewskiego Stanisława Jabłonowskich.

⁴⁷ A.Sang. 566/1, s. 13-19, 480/7, s.3, 7, 11, 13-151, 197 i in.

⁴⁸ A.Sang. 439, s. 105; 440, s. 11, 18, 38, 55, 65, 69; 566/2, s. 165. W kolejności: *Munsztr*

Tabela 2. Stany osobowe piechoty garnizonu dubieńskiego z lat 1722-1733

Szarża	4.IV.1722	17.IV.1723 – 17.IV.1724	15.IV.1724 – 22.IV.1725	12.V.1726 – 18.V.1726	14.VI.1727 – 14.VI.1728	21.V.1729 – 21.V.1730	9.I.1731 – 9.I.1732	18.V.1732 – 18.V.1733
Płk					1	1	1	1
Kpt.					2		1	2
Por.					2		2	1
Chor.					2		1	1
I chorągiew								
					kpt. Dortmann			
Kpt.	1	1	1			1		
Por.		1	1	1				
Chor.	1	2	2	2		1		
Feldf.	1		2	2	1	2	2	3
sierz.	2	3	2	2			1	
Pchor.	1	1	1				1	1
Fur.	1	1	1	1		1	1	1
Kpt.d'arm.	1	1	1	1		1	1	149
Fel.				1		1	1	1
Kpr.	4	4	7	7	4	8	7	7
Dob	2	3	3	4	3	4	4	6
Faj.				1	1	2	2	
Szer.	80	64	59 + 6	42	27	100	68	77
II chorągiew								
					kpt. Tworowicz			
Feldf.					1			
Kpt.d'arm.					1			
Sierz.		1						
Kpr.		2			4			
Fel.					1			
Faj.					1			
Dob.					2			
Szer.					28			
Razem								
	94	85	86	64	81	122	93	102

rolla chorągwi pieszej JOXCia Jmci Sanguszka marsz. nadwornego WKL w garnizonie dubieńskim z 4.IV.1722 r. Specyfikacja zapłaty garnizonu dubieńskiego z 15.IV.1723 r. Konotacja zapłaty piechocie dubieńskiej cudzoziemskiej *pro presidio* fortecy zostającej z 10.IV.1724 r. "Konotacja exolucji" lenugu chorągwi pieszej granadierskiej garnizonu dubieńskiego z 5.V.1725 r. Informacja zostawiona JP Szulcowi pułkownikowi garnizonu dubieńskiego z 13.VI.1727 r. Dyspartymnt roczny na zapłatę... garnizonowi dubieńskiemu z 6.VI.1731 r. Dyspartymnt roczny na garnizon dubieński z 3.VII.1732 r.

⁴⁹ Felczer poprzednio był wymieniony przed kptdarm.

Finanse

W początkowym okresie na utrzymanie piechoty (piesza dragonia) fortecy dubieńskiej przeznaczano na 4 tygodnie 1000 zł, na którą kwotę składały się: Dubno (Chrześcijanie i Żydzi) bez wsi w wysokości 150 zł, Ostróg z przyległościami – 230 zł, Stepań z przyległościami – 420 zł, Cudnów i Miropol z przyległościami – 150 zł, Zasław z przyległościami (z wyjątkiem Myślatyna, Klembówki i Krzywołuki) – 120 zł, Zwiachel z przyległościami – 20 zł, Pików z przyległościami – 30 zł⁵⁰. Rocznie dało to kwotę 12200 zł lub 13700 zł licząc z Zasławiem. W tym: Dubno – 1725 zł, Ostróg – 2875 zł, Stepań – 5250 zł, Cudnów z Miropolem – 1725 zł, Zasław z przyległościami – 1500 zł, Zwiachel – 250 zł, Pików – 375 zł.

Na rok budżetowy 1723-1724 zaplanowano na żołdy dla piechoty 13996 zł, 20 gr⁵¹. Na tą kwotę złożyły się: Dubno w wysokości 1950 zł, z arendy 143 zł, 10 gr; Ostróg z przyległościami – 2990 zł; Zasław z przyległościami – 1300 zł; Pików z arendy – 2000 zł; Konstantynów i Kuźmin z arend (płatne do Św. Jana Chrzciciela) – 4000 zł; Pików z prowentów różnych i z Hlińskiego – 833 zł, 10 gr; Zdołbica, Zdołbunów i Lidawa (od poddanych na 4 tygodnie po 60 zł) – 780 zł⁵². W miastach opodatkowani byli Chrześcijanie i Żydzi. Pieniądze na lenungi oficerskie i brakujące kwoty łożyli zwykle arendarze dubieńscy. Na każdy rok budżetowy preliminowano środki w różnych wysokościach, zależało to m.in. od bieżących potrzeb i liczebności garnizonu. Budżet piechoty ordynackiej w latach następnych przedstawiono w tabeli nr 3.

Tabela 3. Budżet piechoty dubieńskiej w latach 1724-1733

Rok budżetowy	Plan	Obciążenia						
		Dubno	Ostróg	Zasław	Pików	Zdołbica	Konstantynów	Arendarze dubieńscy
1724-1725 ⁵³	13.736 zł, 20 gr	1950	2990	800	2000	780	5000	
1725-1726 ⁵⁴	10.226 zł, 20 gr	1950	2990	800		780		3706 zł, 20 gr
1727-1728 ⁵⁵	18.616 zł (w tym 11.520 zł oficerskie)	1950	2990	800		780		Gaże oficerskie i brakujące 1179 zł

⁵⁰ A.Sang. 439, s. 1. 120 zł z Zasławia zostało w źródle przekreślone i nie ma pewności, czy powinno liczyć się w ogólnym rachunku.

⁵¹ A.Sang. 440, s. 11.

⁵² Ibidem, s. 12.

⁵³ Ibidem, s. 18, 19.

⁵⁴ Ibidem, s. 38

⁵⁵ Ibidem, s. 55, 56.

1729-1730 ⁵⁶	18.266 zł (w tym 6720 zł oficerskie)	1950	2990	600		780		Gaże oficerskie i brakujące 5446 zł, 20 gr
1731-1732 ⁵⁷	17.434 zł (w tym 7920 zł oficerskie)	1950	2990	600		700		Gaże oficerskie i brakujące 3274 zł
1732-1733 ⁵⁸	19.608 zł, 20 gr (w tym 10.032 zł oficerskie)	1950	2990	600		700		Gaże oficerskie i brakujące 3336 zł, 20 gr

Do służby na rzecz zamku i miasta tradycyjnie zobowiązani byli sołtysi dubieńscy. Nowe, oparte na dawnych zwyczajach, regulacje obowiązków sołtysich określili komisarze w 1728 r.⁵⁹ Zgodnie z tymi zarządzeniami sołtysi mieli łożyć na żołąd 60 żołnierzy stanowiących załogę zamku dubieńskiego. Każdy z nich miał otrzymywać żołąd w wysokości 100 zł rozłożony na cztery kwartalne raty płatne: 11.VII, 9.X, 26.XII 1728 r. i 20.III.1729 r. Pierwszą ratę zebraną ze wszystkich włości (wsi sołtysich) sołtysi dubieńscy powinni przekazać pisarzowi prowentowemu Gilawskiemu za pokwitowaniem w wysokości 25 zł na każdy muszkiet (żołnierza). Co trzy lata powinni się składać po 70 zł na umundurowanie dla każdego żołnierza oraz każdemu dostarczyć kozuch raz na cztery lata.

Kwoty z podatków, arend i prowentów za pokwitowaniem odbierał początkowo gubernator dubieński Józef Brzeziński⁶⁰. Od 1727 r. miały trafiać w ratach kwartalnych, płatne białą monetą, bezpośrednio w ręce komendanta pułkownika Schultza. Miał on możliwość rekrutacji większej liczby żołnierzy niż zaplanowano, co powinno zostać pokryte także przez arendarzy dubieńskich⁶¹. Oficerowie często pobierali pieniądze bezpośrednio od arendarzy na podstawie asygnacji⁶².

⁵⁶ A.Sang. 566/2, s. 165

⁵⁷ A.Sang. 440, s. 65

⁵⁸ Ibidem, s. 69-70.

⁵⁹ A. Sang. 440, s. 57. Wytyczne podpisali 8.IV.1728 r. komisarze cześnik grodzieński Dominik Szulborski i stolnik smoleński Adam Krzywiec, co zaaprobował 9.IV.1728 r. Paweł Sanguszko.

⁶⁰ A.Sang. 11/6, s. 5, 9, 11, 15 i in. Kwit Brzezińskiego datowany w Dubnie 31.X.1721 r., że odebrał 100 zł z dóbr zasławskich na lenungi dla ludzi przy fortecy zostających oraz kilka innych kwitów z klucza zasławskiego i Starego Zasławia z 31.IX.1721 r., 31.XII.1721 r., 28.I.1722 r., 4.III.1722 r. i in. A.Sang. 439, s. 235, 313-315 i in. Między np. 22.IV.1724 r. a 17.III.1725 r. gubernatorowi dubieńskiemu udało się zebrać 18418 zł: Od arendarzy dubieńskich z tegorocznej arendy 2648 zł (na 460 zł nie było *conclusum* z arendarzami); od arendarzy z roku ubiegłego remanentu – 1500 zł; od arendarzy konstantynowskich remanentu do Świętego Jana 1724 r. – 750 zł. Zebrał pełne kwoty zaplanowane w dyspartymencie (Dubno – 1950 zł, Ostróg – 2990 zł, Zasław – 800 zł, Pików – 2000 zł, Zdołbica – 780, Konstantynów – 5000 zł).

⁶¹ A.Sang. 440, s. 56, 65.

⁶² Ibidem, s. 50, 125. Np. w 1726 r. porucznik piechoty zamkowej miał dostać asygnację na comiesięczną lafę (żołąd) w wysokości 50 zł., kahał dubieński miał mu zapłacić “za barwę”

Uposażenie piechoty

W marcu 1721 r. kapitan, wówczas najwyższy rangą oficer garnizonu, dostawał 36 zł (12 porcji po 3 zł) tygodniowo, a chorąży połowę z tego, czyli 18 zł.⁶³ Wkrótce wszystkim żołnierzom wypłacano tygodniowe gaże z podziałem na porcje letnie i zimowe, równo po 26 tygodni. Porcje oficerskie były zróżnicowane, natomiast pozostałe były jednakowe. Wyglądały następująco: kapitan dostawał 30 zł letnich i 50 zł zimowych porcji⁶⁴, porucznik – odpowiednio 20 i 30 zł, chorąży – 15 i 25 zł. Pozostali żołnierze dostawali stały tygodniowy żołd: feldfelbel – 5 zł, sierżant – 5 zł; podchorąży – 4 zł, 5 gr; furier – 4 zł, 5 gr; kapten des armes (pojawił się pod koniec kwietnia 1721 r.)⁶⁵ – 4 zł, 5 gr; felczer (od 1727 r.) – 5 zł; kapral – 3 zł, 10 gr; dobosz – 50 gr; fajfer (piszczyk) – 50 gr; szeregowy – 50 gr⁶⁶. Przykładowo w maju 1721 r. na całą chorągiew liczącą osiemdziesięciu szeregowych przeznaczono kwotę 209 zł, 5 gr tygodniowego żołdu⁶⁷.

Po kilku latach zmieniono zasady płatności uposażenia i w 1727 r. oficerowie pobierali miesięczne, uśrednione gaże bez podziału na porcje letnie i zimowe. Pułkownik dostawał 300 zł, kapitan – 160 zł, porucznik – 100 zł i chorąży – 80 zł⁶⁸. Pozostali żołnierze wypłacani byli po staremu – tygodniowo⁶⁹. W 1730 r. wzrosły pobory pułkownika – dowódcy garnizonu i od grudnia wynosiły już 336 zł na miesiąc⁷⁰. Pozostałe gaże nie uległy zmianie. Oficerowie zobowiązani byli do zwrotu kosztów poniesionych przez skarb pański na sporządzenie dla nich mundurów⁷¹, ale dostawali także część wynagrodzenia w naturze.

Z czasem dowódcy garnizonu dostawali od ordynata konkretne dobra w dożywotnią posesję. Pułkownik (później generał) J.K. Szultz dzierżawił z żoną i synami wieś Buderaż w kluczu ostrojskim (1200 zł intraty w 1754 r.)⁷² i Urwenę w kluczu dubieńskim (9000 zł w 1754 r.)⁷³. Jego następca pułkownik garnizonu dubieńskiego Antoni Dortmann z żoną i synami Antonim i Tomaszem dożywotnio dzierżawili wioskę w sadach dubieńskich (1130 zł w 1754 r.)⁷⁴ i Żerebki w kluczu cudnowskim (9000 zł w 1754 r. – dobra stołowe)⁷⁵.

(umundurowanie) po raz ostatni 300 zł na 3 lata. Zaś 4 i 14.VII.1728 r. odchodzący kapitan Tworowicz dostał asygnację do arendarzy dubieńskich na 600 zł zaległego żołdu oraz “z łaski” 800 zł i 180 zł za sierpień.

⁶³ A.Sang. 439, s. 137. Specyfikacja lenungu za 22-29.III.1721 r.

⁶⁴ Ibidem, s. 199, 207, (29.III-5.IV, 3-10.V.1721 r.).

⁶⁵ Ibidem, s. 179.

⁶⁶ A.Sang. 440, s. 11

⁶⁷ A.Sang. 439, s. 199, 3-10 V 21.

⁶⁸ Ibidem, s. 505, 507, 509, 511, 513, 515, 517, 519, 523 i in..

⁶⁹ A.Sang. 440, s. 55, 56.

⁷⁰ A.Sang. 566/1, s. 1. Specyfikacja gaż oficerskich w Dubnie 1.XII.1730 r.

⁷¹ A.Sang. 440, s. 69.

⁷² A.Sang. 620, s. 3. Na mocy kontraktu z Januszem Sanguszką z 1737 r. Patent na generała majora w wojsku koronnym datowany 13.XI.1754 r. AGAD. – Metryka Koronna. – Księga Sigillat 28, s. 404.

⁷³ Ibidem, s. 3. Na mocy kontraktu z J. Sanguszką z 1740 r.

⁷⁴ Ibidem, s. 10. Na mocy kontraktu z J. Sanguszką z 1.III.1751 r.

⁷⁵ Ibidem, s. 29. Na mocy kontraktu z J. Sanguszką z 17.XII.1739 r.

Szeregowi żołnierze dostawali broń, umundurowanie i wyposażenie finansowane przez skarb pański. Przykładowo, prawdopodobnie w 1720 r. na 30 pachołków (szeregowych) zapotrzebowano 15 postawów⁷⁶ i 330 łokci płótna, a na 13 rajtarów – 6 ½ postawów i 143 łokcie⁷⁷. Zdecydowaną większość materiałów na mundury i wyposażenie starano się kupować w miastach ordynacji u miejscowych kupców i rzemieślników. Podobnie, naprawy wyposażenia i sprzętu zlecano miejscowym rzemieślnikom⁷⁸.

Wykorzystanie piechoty ordynackiej

W interesującym nas okresie piechota ordynacka zajmowała się w znacznej mierze zadaniami o charakterze policyjnym. Do takich należała ochrona dóbr ordynackich przed zajazdami. Taką rolę pełniła komenda wydelegowana na stałe do Ostroga. Żołnierze z załogi dubieńskiej wyznaczani byli na polecenie ordynata i gubernatora m.in. do pomocy arendarzom i szynkarzom przy wybieraniu opłat. Gubernator miał przy tym dbać, aby porucznik zamkowy wyznaczający bezpośrednio żołnierzy nie domagał się “żadnych za to korupcji”⁷⁹. Inne w charakterze były wymarsze piechoty dubieńskiej do Lublina w celu asystowania w obradach Trybunału Koronnego. Poza asystą miały także wydźwięk zbrojnej manifestacji.

Oficerowie

Oficerami w większości byli żołnierze pochodzenia niemieckiego, co nie było wówczas czymś niezwykłym w milicjach magnackich, ale także w wojsku komputowym. Na początku znajdziemy kapitanów K.G. Henningsa, K.F. Löwenburga i M.A. Harrera. Długoletni komendant garnizonu dubieńskiego J.K. Schultz został zakontraktowany do służby przez ordynata w Warszawie w 1721 r.⁸⁰ W 1722 r. znajdziemy wzmiankę o poruczniku Knobelsdorfie, który dostawał część uposażenia w naturze⁸¹. Ze szlachty wołyńskiej pochodził porucznik B. Wyleżyński, służący co najmniej od 1722 r. Najpóźniej w 1724 r. w garnizonie dubieńskim pojawił się porucznik A. Dortmann, który pozostał w nim przez następne trzydzieści kilka lat, do końca życia, dochodząc do funkcji

---

⁷⁶ Postaw – staropolska jednostka miary tkanin. Nazwa równoważna z terminem sztuka. Wielkość postawu była różna w różnych regionach, a długość liczyła od 27 do 62 łokci. Zależała od sposobu wytworzenia, przeznaczenia i jakości. Bela materiału mogła liczyć 10-12 postawów.

⁷⁷ A.Sang. 7/1, s. 47.

⁷⁸ A.Sang. 19/27, s. 19. Np. 23.III.1726 r. datowano rachunek ze ślusarzem zamkowym na 78 zł 14 gr za m.in. osadzenie na nowo 18 flint grenadierskich (po 2 zł i 36 tynfów od sztuki) i reparowanie 50 flint dla piechoty zamkowej po 10 gr od sztuki.

⁷⁹ A. Sang. 440 s. 19

⁸⁰ A.Sang. 11/7, s. 1-23. Świadczą o tym kwity Schultza na 500 zł kwartalnej gaży dane podskarbiemu Sanguszki J. Lubienieckiemu. Pierwszy datowany w Warszawie 23.V.1721 r.

⁸¹ A.Sang. 440, s. 8. Miesięcznie otrzymywał: 4 osmaki żyta, 2 osmaki pszenicy, 2 osmaki grochu, 2 osmaki jagły, 12 garców soli i inne.

komendanta w latach 50-tych. W tym roku w garnizonie był już chorąży W.F. Nittel, który po śmierci B. Wyleżyńskiego dowodził oddziałkiem stacjonującym w Ostrogu⁸². 9.X.1726 r. w Grodnie porucznik F.V. Opitz podpisał kontrakt na służbę w Dubnie⁸³. W 1727 r. wśród oficerów znajdziemy chorążego M. Sadłowskiego⁸⁴. Przez kilka lat służył w Dubnie kapitan Tworowicz (do końca 1730 r. pobierał 50 zł żołdu). Na wiosnę 1731 r. pojawił się chorąży Józef Wilczewski⁸⁵.

* * *

Przez następne dwadzieścia kilka lat niewiele się zmieniło. Między 1754 r. a styczniem 1759 r. dwie kompanie piechoty ordynackiej z twierdzą i artylerią wchodziły w skład koronnego wojska komputowego. Przeciwdziałając skutkom transakcji kolbuszowskiej zimą 1754 r. na mocy rozkazu hetmana Jana Klemensa Branickiego przybyły do Dubna oddziały wojska koronnego i litewskiego, a zarząd ordynacji trafił w ręce specjalnie powołanej w tym celu komisji. Początkowo komendę w mieście objął generał major Andrzej Mokronowski i razem z dotychczasowym komendantem ordynackim Antonim Dortmannem stanowili sztab garnizonu⁸⁶. Po pięciu latach sekwestru, w styczniu 1759 r. twierdza została z powrotem przekazana ordynatowi Januszowi Aleksandrowi Sanguszcze⁸⁷.

W 1762 r. podjęto wymuszoną przez hetmana wielkiego koronnego J.K. Branickiego ostatnią próbę zreformowania wojska ordynackiego. J. Sanguszko w rozkazie datowanym 3 lipca tegoż roku w Konstantynowie wyznaczył do opracowania nowego etatu oficerów ordynackich: pułkownika Franciszka Czackiego, porucznika Kazimierza Chojeckiego, chorążego Stefana Burzyńskiego i od piechoty: pułkownika Michała Świeykowskiego i majora Tomasza Świdarskiego. Strukturę 300-osobowego regimentu pieszego oparto o wzorce systemu porcjowego wojska koronnego⁸⁸. 20.X.1762 r. w Dubnie nowy regulamin został podpisany przez księcia ordynata i zaaprobowany przez hetmana Branickiego w Warszawie 27 sierpnia roku następnego. Odpowiedzialnym za wdrożenie reformy został pułkownik Czacki⁸⁹. Nowy regiment miał składać się

---

⁸² A.Sang. 440, s. 18.

⁸³ A.Sang. 7/1, s. 159. Opitz zawarł kontrakt z kapitulacją na porucznikostwo z miesięczną gażą w wysokości 100 zł od 1.XI.1726 r., które potwierdził P. Sanguszko reskryptem datowanym 29.X.1726 r. w Grodnie.

⁸⁴ A.Sang. 462/19, s. 7.

⁸⁵ A.Sang. 566/1, s. 13, specyfikacja żołdu 1.V.1731 r.

⁸⁶ Sig. 28, s. 363. Dortmann awansował na pułkownika w wojsku koronnym z datą 10.VII.1754 r. Z czasem wrócił na stanowisko komendanta garnizonu dubieńskiego.

⁸⁷ Ciesielski T. Armia Koronna w czasach Augusta III. – Warszawa 2009. – S. 199-200.

⁸⁸ Centralny Deržavnyj Istoryčnyj Archiv Ukrainy w Kijowie (dalej CDIAUK). F. 11, op. 1, spr. 48, k. 343-353v, nr 417. Więcej o tej sprawie patrz: część I niniejszego artykułu.

⁸⁹ Ibidem, k. 343-352v.

ze sztabu (19 osób) i czterech kompanii (chorągwi), każda licząca po 90 osób i woźnicy. Co łącznie dawało teoretyczną liczbę 380 ludzi (624 porcje). Czyli o 80 żołnierzy więcej niż wymagał tego zasadniczy, 300-osobowy skład. Etat regimentu i taryfę sum wyznaczonych z poszczególnych dóbr ordynacji na jego utrzymanie przedstawiono w tabelach nr 3 i 4.

Ciężar utrzymania regimentu spoczywał na posesorach dóbr ordynackich, którzy zobowiązani byli także do służby osobistej lub do wystawiania szeregowych do kawalerii. Sumę wyznaczoną na regiment pieszy w wysokości 118 029 złp 15 gr (624 porcje po 189 zł każda) postanowiono wybierać dwoma ratami zgodnie z normami wojska komputowego. Pierwsza rata miała być płaćta 15 marca roku 1763, a druga 15 września tr. i tak samo w latach następnych. Dla uproszczenia egzekucji sum zdecydowano, aby posesorowie kluczy: dubieńskiego, ostrońskiego i litowizkiego przysyłali pieniądze do Dubna; kluczy: konstantynowskiego, bazaliskiego i krasilowskiego do Konstantynowa; klucza stepańskiego do Stepania; a kluczy: czudnowskiego, wilskiego i pikowskiego do Czudnowa. Do tych miast mieli zjeżdżać delegowani żołnierze z obojga autoramentów pułku Ordynacji Ostrońskiej i odbierać pieniądze za pokwitowaniem. Wszystko powinno odbywać się pod rygorem sądów wojskowych i w duchu postanowień pierwszej ordynacji. W nowym regulaminie założono także stosowną konserwację fortecy dubieńskiej. Posesorowie dóbr ordynackich oprotestowali etat kawalerii⁹⁰, jednak nie zajęli oficjalnego stanowiska w sprawie etatu piechoty.

Dwa lata później, w lipcu 1764 r. regiment różnił się znacznie od założeń reformy. Nie osiągnięto założonych w nowym etacie 300 osób, nie mówiąc już o 380. Etatowo i rzeczywiście liczył 232 osoby. Co i tak było postępem w stosunku do lat poprzednich. Dla porównania zaznaczyć trzeba, że regiment Ordynacji Ostrońskiej złożony ze sztabu, artylerii i sześciu małych kompanii w styczniu 1759 r. liczył 161osób⁹¹. Nowy składał się ze: sztabu (6 osób – pułkownik, obersztlejtant, major, regimens kwatremistrz, adiutant, regimens felczer); artylerii (11 osób – kapitan, sierżant, kapral, 8 konsztabłów); kompanii pułkownika (55 osób – kapitan sztabowy, porucznik, chorąży, feldfelbel, sierżant, podchorąży, furier, felczer, 2 kaprali, 2 fajfrów, 3 doboszy, 40 gemeynow, t.zn. szeregowych); kompanii obersztlejtanta (56 osób – kapitan sztabowy, porucznik, chorąży, feldfelbel, 2 sierżanci, podchorąży, furier, felczer, 2 kaprali, fajfer, 3 dobosze, poturemny (stępka?) 40 gemeynow); kompanii majora (52 osób – kapitan sztabowy, porucznik, chorąży, feldfelbel, sierżant, podchorąży, furier, felczer, 2 kaprali, fajfer, 2 dobosze, 40 gemeynow) i kompanii kapitana Sarnackiego (52 osób – skład jak w kompanii majora)⁹². Jak z tego wynika brakowało głównie

---

⁹⁰ Patrz: cz. I.

⁹¹ Sächsisches Hauptstaatsarchiv Dresden. GK loc. 3662.1. Tabela regimentu z 4.I.1759 r. podpisana przez pułkownika i komendanta A. Dortmanna.

⁹² Biblioteka Ks. Czartoryskich w Krakowie (dalej B.Czart.). 2648 IV, s. 499. Tabela miesięczna regimentu za lipiec 1764 podpisana przez pułkownika i komendanta Michała Świcykowskiego.

szeregowych, po ok. 15 w każdej kompanii, oraz oboistów, fajfra i dobosza w sztabie. Do składu wliczono 11 artylerzystów, zapewne dubieńskich.

Tabela 4. Skład i płaca regimentu postanowiona w 1762 r.⁹³

		Porcje	Zł	Gr
1	Pułkownik	20	3780	
1	Obersztlejtant	17 ½	3307	15
1	Major	15	2835	
3	Kapitanów agreze (agrègè), każdy po 9 porcji	27	5103	
1	Regimens kwatermistrz	8	1512	
1	Adiutant	6	1134	
1	Audytor	6	1134	
1	Regimens felczer	6	1134	
6	Oboistów, każdy po 3 porcji	18	3402	
1	Regimens fajfer	1 ½	283	15
1	Regimens dobosz	1 ½	283	15
1	Stępka	1	189	
	Suma porcji	127 ½	24.097	15
	Kompanie czyli chorągwie			
1	Kapitan	12	2268	
1	Porucznik	6	1134	
1	Chorąży	4	756	
1	Feldfelbel	2	378	
1	Sierżant	2	378	
1	Podchorąży	2	378	
1	Furier	1 ½	283	15
1	Felczer	2	378	
4	Kaprali, każdy po 1 ½ porcji	6	1134	
1	Fajfer	1	189	
2	Doboszy, każdy po 1 porcji	2	378	
75	Gemeynów (szeregowych)	75	14.175	
	Na broń: flinty, pistolety, pałasze, kurzgewery ⁹⁴ , ładunki, papier, werbunki, culagi, reparacje, tornistry, pogrzeby i inne przypadki i potrzeby	4	756	
	Dla marszów i komenderowanych <i>ad mentem ordinatis</i> naznacza się chorągwiom 2 konie	3	567	
	Pół konia kurierskiego, czyli jeden koń na dwie chorągwie	¾	141	
	Woźnica do chorągiewnego wozu	1	189	

⁹³ CDIAUK. F. 11, op. 1, spr. 48, k. 348. Regiment pieszy w komplecie trzysta ludzi *ad normam* kompletu wojska koronnego ułożony. Porcja rachuje się a zł 189.

⁹⁴ Rodzaj szpontonu, broń podoficerska.

	Suma porcji jednej kompanii	124 ¼	23.483	7 ½
	Suma porcji czterech kompanii	497	93.932	
	Suma porcji sztabowych	127	24.047	15
	Suma porcji na płacę całego regimentu	624	118.029	15

Tabela 5. Taryfa sum na regiment pieszy wyznaczonych do wybierania z dóbr Ordynacji Ostrogskiej w 1762 r.⁹⁵

Dobra	Posesor	Intrata z dóbr	Zł z tego grosza	Gr
Klucz dubieński				
Miasto Dubno, Pohorylce, Iwanie, Raczyn, Semiduby, Torakanow		76.650	2000	
Miasto Ptycza, wsie Biłogrodka i Staryki	Morski	3052	763	
Pełcza, Buderaz	Lubomirski	4304	1076	
Hołowczyńce	Arciszewski	2089	522	7 ½
Kosarzew, Ruszkiewicz	Tarnowski	4239	1059	22 ½
Radów	Rusinowski	955	238	22 ½
Hlinsk	Lubomirski	4244	1061	
Ulbarów	Miaskowski	2925	731	7 ½
Uizdce	Popiel	2314	578	15
Mokre	Tenże	1236	309	
Curkow	Zwolski	1788	447	
Omelany	Tenże	1577	394	7 ½
Zdowbica, Zdowbunow	Lubomirski	10.440	2610	
Sady dubieńskie	Dortman	317	79	7 ½
Hubow i Huta	Lubomirski	2933	733	
Moszczanica Wielka	Korytowski	1749	437	7 ½
Moszczanica Mała i Sołtanówka	Tenże	1078	269	15
Kosteniec	Tenże	224	56	
Sujmy	Bobr	702	175	15
Listwin	Iliński	1853	463	7 ½
Stubło	Korzeniowski	329	82	7 ½
Szepetyń	Lubomirski	1450	382	15
Studzianka	Tenże	844	211	
Sudobycz i Buszcza	Iliński	2268	567	

⁹⁵ CDIAUK. F. 11, op. 1, spr. 48, k. 348v-350. Taryfa regimentowi pieszemu do wybierania z dóbr oznaczonych Ordynacji Ostrogskiej niżej wyrażonych ułożone.

W tabeli zrezygnowano ze stosowania określeń grzecznościowych przed nazwiskami. Książąt tytułowano zawsze JOX (Jaśnie Oświecony Książę – Lubomirscy, Czetwertyńscy). Skrótu JW (Jaśnie Wielmożny) używano dla ważniejszych urzędników (np. kasztelanów) – Małachowski, Czarnecki, Mokronowski i ważniejszych osób Jaśnie Wielmożny hrabia Tarnowski. Przed Karmelitankami stosowano skrót – WW PP (Wielmożne Panie). Wszystkich pozostałych określano mianem JP (Jegomość Pan). Nazwy miejscowości i nazwiska podano zgodnie z pisownią zastosowaną w źródle. Wszystkie kwoty podano zgodnie ze źródłem, chociaż ich sumy nie zawsze są prawidłowe, np. w przypadku klucza wilskiego.

Płoska i Wulka	Piaskowska	1930	482	15
Pererosła i Kiryłowszczyzna	Piaskowska	376	94	
Dytynicze	Lubomirski	763	190	22 ½
Załuże	Szczepanowski	955	238	22 ½
Brzeziny	Lubomirski	44	11	
Zniesienie	PP Karmelitanki	1930	386	
Kluki	Nieciecki	160	40	
Zbyten Wolica	Sapieha	2702	675	15
Gurniki	Trzebuchowski	317	79	7 ½
Zawalle	Tenże	460	115	
Korabliszcze	Wolański	1377	344	7 ½
Część w Buderazu	Chorbowski	37	9	7 ½
Część w Raczynie	Straszer	536	134	
<i>Latus N^o</i>		141.146	18.124	
Klucz konstantynowski				
Derkacze i Bałajki	Kunicki	3400	850	
Kisiele i Pisarzówka	Świdziński	5169	1292	7 ½
Krasnosiółka i Niemirówka	Peretiatkowicz	1683	420	22 ½
Ułaszynówka	Bogatko	1325	331	7 ½
Mazepińce	Malczewski regent koronny	1754	438	15
Prochoruwka, Koczuwka, Szkarawka, Stecki	Sapieha	5268	1317	
Markowce i Brykula	Strutyńska	1439	359	22 ½
Czerniatyn, Czerniatynek, Orzechowka i Wierzbowka	Sanguszko	9902	2475	15
Wolica ⁹⁶	Lubomirski	1300	325	
Tryski i Hrycenki ⁹⁷	Błędowski	4700	1175	
Kurczuwka	Parysowa	4943	1235	22 ½
Miasteczko Kulczyny	Lubomirski	8700	2175	
Karaimowka	Białecki	318	79	15
Szkarawka Mała	Lubomirski	1022	255	15
Krzemienczuki i Wolica	Eysmond	1318	329	15
Junaczki	Szaniawski	1173	293	7 ½
Rasztuwka i Lisince ⁹⁸	Szydłowski i Sokoł	3096	774	
Junaczyńce		1018	264	15
Mołczany	Iwański	584	146	
Holunki	Bozniacki	1824	456	
Werborodynie, Ihnatki i Berekielince	Żułkieski	5437	1359	7 ½

⁹⁶ W części pierwszej, błędnie jako Ulica.

⁹⁷ W części pierwszej: Hrycaki, Tereski w posesji Głemboskiego.

⁹⁸ Rasztuwka Szydłowskiego i Lisince Sokoła.

Wolica Kierekieszowska	Małachowski ⁹⁹ krajczy koronny	3769	942	7 ½
Łahodyńce	Łebkowski	2455	613	22 ½
Reszniowka i Sawruki	Kołyско	4170	1042	15
Rossołowce	Andruszkiewicz	2474	618	15
Jaworowce	tenże	1606	401	15
Ławrynowce, połowa	Kuczewski	664	166	
Beyzimy	Kuczewski	848	212	
Macewicze	Waniewicz	936	234	
Kosteniec	Sadowscy bracia	1019	254	22 ½
Kosków	Morgulec	3883	970	22 ½
Ceceniowka	Czarnecki klan bract.	1621	405	7 ½
Hrebeninki i Pienki		1688	422	
Weremijowka	Borowski	2204	551	
Paszkowce	Kochanowski	1700	425	
Hrehorowka	Soszyna Chomętowska	1209	302	7 ½
<i>Latus N^o</i>		96.470	24.117	15
Klucz ostrogski				
miasto Ostróg, Miedzyrzycz, Bielmaz, Hulcze		20.908	2000	
miasteczko Mizocz i Piwczе	Karwicki r[egent] k[oronny]	4523	1130	22 ½
Bielaszow	Bobr	980	245	
Zawidów	Krajewski	1014	253	15
Toczywki	Płonowski ¹⁰⁰	643	160	22 ½
Urwenna	Szulc	1353	338	7 ½
Buderaz	Tenże	1465	366	7 ½
Łebedie	Rusiecki	693	173	7 ½
Mizoczyk Mały, połowa	Petrykowska	250	62	16
Hrozowa część	Rotariusz	334	83	
Nowosiulki	Malinska	2552	638	
Chorow	Świeykowski	4296	1073	22 ½
Brodow, Zozulince	Grochowiecki	1211	12	22 ½
Hrymiacze	Wąsowicz	1577	394	7 ½
Derewiancze	Lubieniecka	318	79	15
Lidawa	Lubomirski	588	147	
Nowostawce	Komorowski	3031	757	22 ½
<i>Latus N^o</i>		45.735	8206	22 ½

⁹⁹ Adam Leon Małachowski. Patrz: Urzędnicy centralni i dostojnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV-XVIII wieku. Spisy / Oprac. H. Lulewicz i A. Rachuba. – Kórnik, 1994. – S. 67.

¹⁰⁰ W pierwszej części – Płoński.

Klucz bazaliski				
Miasto Bazalia, Żerebki Wielkie i Małe, Maychorzyna		11.564	2891	
Chlibki ¹⁰¹	Cieszkowski	1787	446	22 ½
Borszczuwka	Brzeziński	1709	427	7 ½
Zozulince Małe	Boruchowski	1458	364	15
Sorokoduby	Sobieszczański	1348	337	
Klitenki, połowa	Dydyński	613	153	7 ½
Ordynce	Petrykowska	1292	323	
Żarduwka seu Wasyluwka	Żardecki	918	229	15
Popowce	Raciborowski	1115	278	22 ½
Oleyniki i Zarudzie	Kamiński	2433	608	7 ½
Kołki Wielkie i Małe, Stroki, Trojanowka i Leduchowka tegoż	Tenże	6652	1663	
Zulince Wielkie	Drzewieccy	5730	1432	15
Szmerki	Orański	2244	561	
<i>Latus N^o</i>		38.863	9715	22 ½
Klucz litowizki				
miasto Litowiz, Grzybowica, Ośmiłowicze, Liszna		10.179	2544	22 ½
Klucz krasiłowski				
miasto Krasiałow i Zapadyńce		15.343	3835	22 ½
Czerniehowka, Dubiszczce, Monki	Lubomirski	9955	2488	22 ½
Sciboruwka	Jełowicki	519	129	22 ½
Hryciki, Pecyzyska	Głębska	5037	1259	7 ½
Wolica	Głębski	3041	760	7 ½
Berekilince	Łebkowski	1701	425	7 ½
Mączynce	Zwirzchowscy bracia	1425	356	7 ½
Czepieluwka i Wolica Woskodownica	Czermiński	4181	1045	7 ½
<i>Latus N^o</i>		41.202	10.300	15
Klucz pikowski				
Kulibabince	Wilczopolski	2444	611	
Lemieszowka	Galicz	1569	392	7/2
Mionczyńce	Jabłonowski	1500	375	
Luzna	Krasiecki hr.	2399	599	22 ½
Kowalenki i Kutyszczce w kluczu czudnowskim		2136	534	

¹⁰¹ W pierwszej części zapisano jako Libki.

Niemierzynce	Turczynowicz	1995	498	22/2
Kropiwna	Krajewski	1068	267	
Napaduwka	Kornelowski	935	233	22 ½
Szopijowka	Tolkacz	1638	409	15
Lulince	Krechowski	690	172	15
Zyhałówka z futorami Popowskim i Żydowskim	Rusianowski	3237	809	7 ½
Ostruzek czyli Ostruwek Stary	Przyłuski	2896	724	
Ostruzek Nowy	Tenże	814	203	16
Wiszenki	Tenże	1179	287	7 ½
<i>Latus N°</i>		24.470	6117	15
Klucz wilski				
Miasteczko Wilsko		1947	486	22 ½
Strybyczne z hutą		192	48	
Wyszpol	Wyszpolski	184	46	
Pawłówka	Kozłowski	27	6	22 ½
Jahodniki z Rudnią	Choynaccy	326	82	15
Kołoduwka	Ciż	405	102	7 ½
2 Duwiduwka	Dąbski	339	84	22 ½
1 Zuraków z uroczyskiem Klityszczce	Choynacki	143	35	22 ½
<i>Latus N°</i>		4224	1056	
Klucz czartoryski				
Czartorya, Czartoryjka, Chorostek, Derewiszczce, Choropajow, Horodiuwka, Primitow		21.798	5449	15
Klucz czudnowski				
Miasto Czudnow z futorami Rudnia, Huta Szklana, Dytow i Dytkowicze, Januszpol, Koziany i Pilipowka, Romanowka, miasteczko Miropol, miasteczko Piatka		46.846	1170	
Miasteczko Krasnopol	Giżycki	9536	2384	
Bezpieczna i Nosuwka	Tenże	2092	523	
Horodyszczce	Tomkowicz	633	158	7 ½
Tiutiunniki		1311	327	22 ½
Sidaczuwka	Przyłuski	870	218	15
Kniazyn	Mokronowski str. pl. kor.?	1883	470	22 ½
Beyzymuwka i futor Pieczonego	Krajewski	926	231	15
Wyszczykusy	Mrozkowski	976	244	
Szułayki	Maszkiewicz	501	125	7 ½
Buki	Iliński	471	117	22 ½
Bratałow	Lubomirski	1891	472	22 ½
Pawołoczka	Drozdowski	225	56	7 ½

Słobudka Piliposka	Bohdanowicz	1163	290	22 ½
Koziorka	Misuna	500	125	
Żerebki	Czetwertyński	1734	433	15
Dziabki futor	Zakrzewski	260	65	
Korczuw	Giżycki	560	140	
Babuszki	Gomuliński	2781	695	7 ½
Koroczenki	Biernacki	1100	275	
Woytowce, Korowince, Mielince, Michałenki	Czosnowski	5465	1366	7 ½
Wroblowka, Wola Worobiowska i Romanowka	Iliński	3774	943	15
Mołoczki	Giżycki	1884	471	
Tatarynowka	Tenże	1154	288	16
Łychosiułki	Tenże	925	231	7 ½
Krasnosiułka	Skrzetuski	3511	871	22 ½
Michałuwka	Tenże	1381	345	7 ½
Karpowce, Wołosuwka	Karwicki	4807	1201	22 ½
Hłuboczek	Brodowski	322	77	22 ½
Andruszowka, Lemieszce i T...jowka ¹⁰²	Cyryna	1749	437	7 ½
Kamien	Brodzki	777	194	7 ½
Semenuwka	Garliński	635	158	22 ½
Manie	Makowski	441	110	7 ½
Kiryiowka	Janiszewski	320	80	
Hryniowice	Nowosielski ¹⁰³	1308	327	
Kurowinczyki z Siedliszczem		1180	295	
Kowalenki i Kutyszcze ¹⁰⁴		1058	264	16
<i>Latus N^o</i>		105.881	15.928	22 ½
Klucz stepański				
Miasteczko Bereźnica, wsie Remczyce, Tryskiny z Rudnią		11.342	2835	15
Miasteczko Derażna	Niemirzycowa	2953	738	7 ½
Czeczewice, Kidry	Urbanowski	3736	934	
Mecko Wielkie	Dierzbicki	3136	784	
Mecko Małe	Tenże	1383	345	22 ½
Czudle	Radzicki	336	84	
Hołowin i Wulka		808	202	
Podłużne Trubicze i część w Hołowinie	Dubiski	952	238	
Rumeyki	Goski	2557	639	7 ½
Wielichow	Sochanowski	254	63	15
Buteyki	Pelczarski	120	30	
Hołoniewicze i Lepniow	Kwaniewski	2743	685	22 ½
Lewkow Maydan	Tenże	109	27	7 ½

¹⁰² Nazwa trzeciej miejscowości pokreślona i słaboczytelna.

¹⁰³ Później dopisano: *ad presens* Pruszyński.

¹⁰⁴ Później skreślono zawartość tego wiersza.

Horodec		4991	1242	22 ½
Trosteniec		1055	263	22 ½
Zoła i Znosic część	Brzeziński	500	125	
Maszcze	Horain	665	166	7 ½
Studen, Studenko i Postoyne		3736	934	
Japolot, Zbuze		3505	876	7 ½
Werbce Wielkie	Dzierzbicki	2103	525	22 ½
Werbce Małe	Tenże	336	84	
Dubowka	Kmita	126	31	15
Krasuwka, Łopuszkow	Tenże	51	12	22 ½
Złotolin	Złotoliński	883	220	11 ½
Żalin i Wulka Żalińska	Tomaszewski	1919	479	7 ½
Niemowice	Radzicki	2769	692	22 ½
Znosice	Kliszczewski	712	178	
Berestowicze	Jenicz	692	173	
Luchcza	Hołowiński	1200	300	
<i>Latus N^o</i>		55.672	13.918	
<i>Summa laterum</i> . Intrata z dóbr		451.438		
<i>Summa laterum</i> na zapłacenie garnizonowi dubieńskiemu			118.029	15

W 1766 r. sejm zdecydował o uznaniu transakcji kolbuszowskiej i tym samym położył formalny kres istnieniu ordynacji ostrogskiej. Jednakże dobra ziemskie powstałe z podziału ordynacji miały przeznaczać 300 000 zł na utrzymanie kilkusetosobowego regimentu¹⁰⁵. Jego nowym szefem został z patentem datowanym 15.V.1767 r. wojewoda rawski, generał lejtnant i inspektor piechoty wojska koronnego Kazimierz Granowski¹⁰⁶. Regiment w 1775 r. został na “nowo erygowany”. W roku 1776 przeszedł na utrzymanie skarbu koronnego. Uczestniczył w wojnie z Rosją w 1792 r. i w Powstaniu Kościuszkowskim 1794 r. Formalnie istniał do końca I Rzeczypospolitej, nosił nr 13 oraz tradycyjne imię Ordynacji Ostrogskiej¹⁰⁷.

¹⁰⁵ Volumina Legum. Prawa, konstytucje y przywileje Królestwa Polskiego y Wielkiego Xięstwa Litewskiego y wszystkich Prowincji należących [...] uchwalone. – Petersburg, 1860 (reprint: Warszawa, 1980). – T. 7. – S. 215-217.

¹⁰⁶ B.Czart. 778, s. 639.

¹⁰⁷ Machynia M., Szrednicki C. Wojsko Koronne, Piechota, Oficerowie Rzeczypospolitej Obojga Narodów 1777-1794. Spisy. – Kraków, 1998. – T. 1, cz. 3. – S. 357.